

بوستان سعدی

بخط مصطفیٰ شرفی

بترجمه احوال سعدی از
دائرة المعارف مرحوم دکتر غلامحسین مصباح

کانون انتشارات پیام عدالت

سرشناسه: سعدی، مصباح بن عبدالله، - ۱۶۹۱ق.

عنوان قرار دادی: بوستان

عنوان و نام پدیدآور: بوستان سعدی / بخط مصطفی اشرفی؛ با ترجمه احوال سعدی از دایره المعارف

غلامحسین مصاحب؛ تذهیب رضا ظرفیان؛ تهیه و تنظیم رضا مرندی.

مشخصات نشر: تهران: پیام عدالت، ۱۳۷۸.

مشخصات ظاهری: [۴۰۵] ص: مصور (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۵۲-۱۷۹-۲

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ق.

شناسه افزوده: اشرفی، مصطفی، ۱۳۳۸ - خوشنویس

شناسه افزوده: ظرفیان، رضا، ۱۳۵۹- تذهیب

شناسه افزوده: مرندی، رضا، ۱۳۲۸ -

رده بندی کنگره: PIR5t.04 ۱۳۷۷

رده بندی دیویی: ۸۹۱/۳۱

شماره کتابشناسی ملی: ۶۹۰-۲۷۴۴۵

نشریات
پرمعدات

بوستان سعدی

خط: مصطفی اشرفی

تدوین: رضا ظرفیان

اجرای رایانه‌ای: سید محمد حسینی

چاپ: چارگل

صفحات: خوشنویس

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

نشانی: تهران - خیابان ولی عصر (عج) - میدان میر

خیابان شهید معیری - شماره ۱۴۵ - تلفن: ۶۶۴۱۰۸۴۹ - ۶۶۹۶۳۵۶۶

یادی از سعدی

تخلص و شهرت ابو عبدالله شرف ابن مصلح یا شرف الدین ابن مصلح الدین محمد بن
 مشهور به شیخ سعدی یا شیخ شریانی شیخ (بطریق) ح. ۶۰۰-۶۹۱ یا ۶۹۴ ه. ق.
 شاعر و نویسنده بزرگ ایران که با تصنیف اشعار معروف شده است. در باب نام و نام
 پدر و همچنین در باب تاریخ ولادت سعدی اختلاف بسیار است، چنانکه نام او پدرش
 گویند کون نوشته اند، و ولادتش را از ۵۷۱ تا ۶۰۰ ه. ق. احتمال داده اند همچنین
 تاریخ وفاتش سال ۶۹۰ و ۶۹۵ ه. ق. نیز ذکر شده است. بهر حال سعدی شیرازی
 ولادت یافت، و در کودکی از پدرش جدا شد. خانواده و بیله او خان عالمین
 بودند، و سعدی هم بعد از تحصیل مقدمات، از شیراز بیرون آمد (ج. ۶۹۱ ه. ق.)
 به بغداد رفت، و در مدرسه نظامیه سکونت گزیده به تکمیل معلومات پرداخت. در
 بغداد، به صحبت ابوالفتح ابن الجوزی (عبد الرحمن ابن یوسف) نائل آمد، همچنین محضر
 شهاب الدین عمر سرودی را دریافت. پس از آن، از بغداد عسر گزید، و به

شام و مجاز رفت. زیارت حج بجا آورد و در شام یک چند به و خط و پهنین به
 سیاحت و عبادت پرداخت. و در عهد سلطنت آتابک ابو بکر بن سعد شیرازی
 باز آمد. بوستان و گلستان را بنام این آتابک، پهنین بنام پسرش سعد بن ابو بکر
 تألیف نمود. بعد از زوال سلفریان، باز سعدی از شیراز خارج شد، و به بغداد
 و مجاز رفت (ج. ۲۶۶ هـ. ق.). و ظاهر آن در بازگشت ازین سفر بود که از طریق
 آسیای صغیر بازرایجان رفت و مورد تحريم شمس الدین جوینی و برادرش علاء الملک
 جوینی گشت؛ و در استیصال ملاقات او با همام تبریزی، که تذکره نویسان گفته اند
 اگر درست باشد. باید در همین اوقات اتفاق افتاده باشد، و احتمال میرود
 که سغریا به آسیای صغیر و ملاقات او با علاء الدین رومی نیز، که بعضی از تذکره
 نویسان گفته اند، در همین اوقات واقع شده باشد. و در حاجت به شیراز، شیخ
 که مورد تحريم و تعظیم بزرگان فارس بود، بنابر شهور، غزلت گزید، و در زراویه ای
 به خلوت و ریاضت مشغول گشت. در آثار سعدی اشاراتی بهم به مسافرت های
 درین، بلخ، بامیان، هند، و کاشغرست، که احتمالاً ادعای صرف دبری

معنه سازی حکایات موضوعه اوست . او از عمر سعدی در شیراز گذشت و
بنا بر مشهور ، بهم در زاویه خویش - که اکنون معدیه خوانده میشود - مدفون گشت .
تخلص سعدی ظاهر انسوب است بنام سعد بن ابوبکر بن سعد بن یحیی است .

اقامت تحصیل در دیار عرب سبب تبحر سعدی در عربیت و آشنائی او با ادب
عربی گشت ، و مناسبت و مناسبت بعضی از مضامین نظم و نثر او با آثار شاعران
دوینندگان عرب حاصل این آشنائی است ، چنانکه قصاید عربی و طعناات دیگر که او
تجراوت در زبان عربی . طرز بیان سعدی را الهام لفظ و رقت معنی استلزام است
مخصوصاً شیوه سلیقه متغی در سخن او بسط و ای بارز و دلداد . شهرت او بیشتر در غزل است
که حتی مایه رشک بعضی معاصران وی - مثل بهرام تبریزی - شده است و این خبر در
خواجوا و حافظ نیز در ادین شیوه استاد شمرده اند . در قصائد و دیاج او طبع و
است که در کلام دیگران نیست و این شیوه بیان - که طاعت و نصیحت اباباح و
میائیز و مخصوص اوست . بوئانش بهم از نوع حدیقه الحقیقه و مخزن الاسرار است
افاضله شاعری آن قویتر است . رای معروف مجدد مکتب ایه بن سعدی و

امامی مغرّفانه است و تمام سعدی بی شک ازین مقایسه با برتر است و خود سعدی
درست تر از هر کس لطف و بلاغت سخن خویش او را یافته و آن استناده است.

آثار سعدی متنوع و بسیار است و تمام آنها تحت عنوان کلیات سعدی جمع
و تدوین شده است. از قدیمترین جامعان کلیات سعدی علی بن احمد ابن ابی بکر
مشهورترین است، که غالب نسخ مشهوره اول کلیات شیخ از روی نسخه تدوین
شده است. وی در باره سالهای ۷۲۶ و ۷۳۴ ه. ق. به ترتیب کلیات شیخ
پرداخته است. و مجموع آثار وی را - از نظم و نثر - در ۲۲ یا ۲۳ کتاب رساله جمع
کرده است باین ترتیب: (۱) تقریر و بیاض؛ (۲) مجالس پنجاه؛ (۳) سول
صاحب دیوان؛ (۴) عقل و عشق؛ (۵) هیئت الملوك؛ (۶) رسائل ثلاثه (حافظات
شیخ بابا قافان، رساله انجیانو، رساله ملک شمس الدین)؛ (۷) گلستان؛ (۸)
بوستان یا سعدی نامه؛ (۹) قصائد فارسی؛ (۱۰) قصائد عربی؛ (۱۱) لطعات؛
(۱۲) ترجیحات؛ (۱۳) طیبات؛ (۱۴) بدایع؛ (۱۵) خواتیم؛ (۱۶) نثریات
قدیم؛ (۱۷) صاحب سیه؛ (۱۸) مقطعات؛ (۱۹) رباعیات؛ (۲۰) نغمه‌ها.

(۲۱) خشیات ؛ (۲۲) نهریات ؛ (۲۳) مضوعات . ثنوی کوتاهی بنام کریا
و به وزن بوستان و پنجمین ساله ای بنام نهریات نیز در بعضی نسخ خطی یا چاپی به سبکی
منسوب است ، که صحت اتساب آنها مشکوک است ، و در نسخ قدیم کلیات هم چنان
رتیب و تدوین موجود علی ابن احمد بیستون نیست ، و بهر حال ترتیب تدوینی که در خط
خوشنوع در نظم و تألیف آنها داشته است آنچه ذکر شد تفاوت است .

قدیمیترین چاپ موجود کلیات سعدی در دو جلد در کلکته انتشار یافته است

(۱۷۹۱ و ۱۷۹۵) . بعد از آن نیشهر در کلکته (۱۸۰۹ و ۱۸۲۸) ، بمبئی (۱۸۱۱ و

۱۸۴۱ ، ۱۸۵۱) ، تبسریز (۱۸۴۱ ، ۱۸۴۸ ، ۱۸۵۴) ، تهران (۱۸۴۷ ،

۱۸۵۲ ، ۱۸۵۴) ، لکنئو (۱۸۷۰) ، و کانپور (۱۸۶۳) کلیات سعدی چاپ

شده است . چاپهای بعد از این تاریخها ، همچنین چاپهای جداگانه گلستان و بوستان

نیز بسیار است ، و در اینجا به احصاء نمیکند ، چنانکه نیز مقتضات تعدد و مستنوع بهم

کلیات و از بوستان و گلستان در هند ، ایران ، عثمانی ، و اروپا انتشار یافته است

که حکایت از آثار و رواج فوق العاده آثار سعدی در نزد فارسی زبانان جهان دارد

شرق شناسان اروپا از قرن ۱۷م. بعد در آثار و مقدمات نام سعدی را ذکر کرده
 و در همان ایام گلستان و بوستان را به لایمی و دیگر اسننه فنی ترجمه کرده اند. و در
 کتاب مشهور نازی ماسه موسوم به تحقیق در باب سعدی شاعر (پاریس، ۱۹۱۹) فهرست
 چاپهای مختلف و فهرست ترجمه ها و مقدمات آثار سعدی که تا زمان تألیف آن کتاب
 در دست بود است آمده است. از مجموع اطلاعات مذکور میزن نفوذ سعدی
 قلم در زبان فارسی و تحسین اندازه شهرت سعدی و تأثیر افکار و آثار او در نویسندگان
 شرق و غرب بدست میآید.

نقل از اداره المعارف : مرعوم دکتر غلامحسین حسینی